

Олег Володимирович НОВІКОВ,

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого,
науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень
Науково-дослідного інституту вивчення
проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України (м. Харків);
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2047-1665>

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИЛУЧЕННЯ МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ВНАСЛІДОК ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНОГО АБО ПОВ'ЯЗАНОГО З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Закон України «Про запобігання корупції» серед основних способів усунення наслідків корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень передбачає, зокрема, вилучення незаконно одержаного майна. Так, відповідно до ст. 69 зазначеного Закону, кошти та інше майно, одержані внаслідок вчинення корупційного правопорушення, підлягають *конфіскації* або *спеціальній конфіскації* за рішенням суду в установленому законом порядку. Але сам Закон не розкриває порядку та процедури конфіскації та спеціальної конфіскації, у зв'язку з цим, необхідно звернутися до інших нормативно-правових актів.

Конфіскація майна (ст. 59 КК України) є додатковим видом покарання, що полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого. Відповідно до ч. 6 ст. 41 Конституції України конфіскація майна може бути застосована виключно за рішеннями суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом.

Закон про кримінальну відповідальність встановлює, що конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості і може бути призначена лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині КК України.

Що стосується корупційних злочинів, то на сьогоднішній день конфіскація майна як вид покарання передбачена у санкціях ч. 5 ст. 191, ч. 3 ст. 262, ч. 2 ст. 308, ч. 3 ст. 312, ч. 3 ст. 313, ч. 3 ст. 365², ч. 3 ст. 368, ч. 4 ст. 368, ч. 3 ст. 368², ч. 4 ст. 368³, ч. 4 ст. 368⁴, ч. 2 ст. 369, ч. 3 ст. 369, ч. 4 ст. 369, ч. 3 ст. 369³ КК України.

Окрім цього, конфіскація майна також передбачена у санкціях ч. 1 та ч. 2 ст. 368² КК України (незаконне збагачення), але вона не може бути призначена за ці злочини, адже це не відповідає вимогам ч. 2 ст. 59 КК України. Так, злочини, передбачені ч. 1 та ч. 2 ст. 368² належить до злочинів невеликої та середньої тяжкості відповідно, а отже не є тяжкими та особливо тяжкими. Як зазначає проф. В. І. Тютюгін, хоча санкція і передбачає обов'язковість призначення за ці види незаконного збагачення конфіскації майна, але це додаткове покарання не може бути призначене, бо відповідно до ст. 65 КК України при призначенні покарання суд повинен виходити не тільки з меж караності діяння, встановлених в тій чи іншій статті Особливої частини КК України (п. 1 ч. 1 ст. 65 КК України), а й призначати покарання (в тому числі і конфіскацію майна) відповідно до положень Загальної частини КК України (п. 2 ч. 2 ст. 65 КК України), які регламентують цілі, систему покарань (ст. 50, 51 КК України), підстави, порядок, межі та особливості застосування окремих його видів (ст. 53–64 КК України), а також регулюють інші питання, що пов'язані з призначенням покарання і здатні вплинути на вибір (обрання) судом певного його виду і міри (ст. 52, 67–72 КК України). Тому, якщо між санкцією особливої частини КК України і відповідними приписами норм Загальної частини КК України виникає колізія, пріоритет при її вирішенні повинен надаватися останнім [1, с. 374–375].

Порядок виконання конфіскації майна встановлено у гл. 11 КВК України (статті 48, 49), Законі України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 р. № 1404-VIII, «Інструкції з організації примусового виконання рішень», що затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5, «Порядку реалізації арештованого майна», що затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 29.09.2016 № 2831/5 та «Порядку обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним», що затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 25 серпня 1998 р. № 1340.

Відповідно до ч. 1 ст. 48 КВК України, суд, який постановив вирок, що передбачає як додаткове покарання конфіскацію майна, після набрання ним законної сили надсилає виконавчий лист, копію опису майна і копію вироку для виконання органу державної виконавчої служби, про що сповіщає відповідну фінансову установу. У разі відсутності у справі опису майна засудженого надсилається довідка про те, що опису майна не проводилося. Виконання покарання у виді конфіскації майна здійснюється органом державної виконавчої служби за місцезнаходженням майна (ч. 2 ст. 48 КВК України). Згідно зі ст. 62 Закону України

«Про виконавче провадження», виконання рішень про конфіскацію майна та реалізацію конфіскованого майна здійснюється у порядку встановленому цим Законом.

Конфіскація предмета який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення (ст. 29 КУпАП) як вид адміністративного стягнення полягає в примусовій безоплатній передачі цього предмета у власність держави за рішенням суду. Конфісковано може бути лише предмет, який є у приватній власності порушника, якщо інше не передбачено законами України. Цей вид стягнення характеризується тим, що конфіскується не все майно порушника, не будь-які речі, що мають споживчу вартість, а лише предмети, що пов'язані із вчиненням адміністративного правопорушення. Конфіскація предметів може бути застосовано як основне, так і додаткове адміністративне стягнення виключно у випадках, коли цей захід передбачено санкцією відповідної статті КУпАП.

Стосовно правопорушень, пов'язаних з корупцією, цей вид адміністративного стягнення застосовується у випадках порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172⁴ КУпАП), порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (ст. 172⁵ КУпАП), порушення вимог фінансового контролю (ст. 172⁶ КУпАП), порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням (ст. 172⁹⁻¹ КУпАП). У санкціях зазначених адміністративних правопорушень передбачена обов'язкова конфіскація:

- отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом (ч. 1 та ч. 3 ст. 172⁴ КУпАП);
- отриманого доходу від діяльності, яка полягає у входженні до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (ч. 2 та ч. 3 ст. 172⁴ КУпАП);
- подарунку чи пожертви (ч. 1 та ч. 2 ст. 172⁵ КУпАП);
- доходу чи винагороди у разі повторного несвоєчасного подання без поважних причин декларації чи неповідомлення або несвоєчасного повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані (ч. 3 ст. 172⁶ КУпАП);
- грошей отриманих як неправомірна вигода заінтересованими сторонами офіційного спортивного змагання (ч. 1 та ч. 2 ст. 172⁹⁻¹ КУпАП).

Спеціальна конфіскація (ст. 96¹ КК України) – це такий захід кримінально-правового характеру, який полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених Кримінальним кодексом України, за умови вчинення умисного злочину або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною Кримінального кодексу України, за які передбачено основне покарання у виді позбавлення волі або штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а так само передбаченого ч. 1 ст. 150, ст. 154, ч. 2 і 3 ст. 159¹, ч. 1 ст. 190, ст. 192, ч. 1 ст. 204, 209¹, 210, ч. 1 і 2 ст. 212, 212¹, ч. 1 ст. 222, 229, 239¹, 239², ч. 2 ст. 244, ч. 1 ст. 248, 249, ч. 1 і 2 ст. 300, ч. 1 ст. 301, 302, 310, 311, 313, 318, 319, 362, ст. 363, ч. 1 ст. 363¹, 364¹, 365² КК України.

Спеціальна конфіскація застосовується на підставі (ч. 2 ст. 96¹ КК України): 1) обвинувального вироку суду; 2) ухвали суду про звільнення особи від кримінальної відповідальності; 3) ухвали суду про застосування примусових заходів медичного характеру; 4) ухвали суду про застосування примусових заходів виховного характеру.

Відповідно до ст. 96² КК України предметом спеціальної конфіскації є гроші, цінності та інше майно, які:

- 1) одержані внаслідок вчинення злочину та/або є доходами від такого майна;
- 2) призначалися (використовувалися) для схилання особи до вчинення злочину, фінансування та/або матеріального забезпечення злочину або винагороди за його вчинення;
- 3) були предметом злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), а у разі, коли його не встановлено, – переходять у власність держави;
- 4) були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про їх незаконне використання.

До предмета спеціальної конфіскації не належать гроші, цінності та інше майно, які згідно із законом підлягають поверненню власнику (законному володільцю) або призначені для відшкодування шкоди, завданої злочиним. Спеціальна конфіскація не може бути застосована до майна, яке перебуває у власності добросовісного набувача.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., перероб. та допов. Харків : Право. 2015. 528 с.

Одержано 15.03.2018